

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده اخلاق

رشته تربیت اخلاقی

پایان نامه کارشناسی ارشد

داوری در مورد نقدهای وارد بر نظریه قلمروی

استاد راهنما:

حجت السلام والمسلمین دکتر محمدجواد زارعان

استاد مشاور:

جناب آقای سیدرحیم راستی تبار

دانش پژوه:

سیدرضا هاشمی پیکر

بهمن ۹۷

الحمد لله الذي
خلقنا من
الحمم

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

صورت جلسه دفاع پایان نامه

بیتائیدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (علیه السلام)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد جناب آقای سیدرضا ماشینی
رشته: تربیت اخلاقی

تحت عنوان: داوری در مورد تنهائی وارده بر نظریه قلمروی

با حضور استاد راهنما، استاد مشاور و هیأت داوران در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۹ برگزار گردید و پایان نامه ایشان -

بدون احتساب نمره مقاله مستخرج از پایان نامه - با کسب نمره به عدد: ۷۷ به حروف: هفتده پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر صادق کریمزاده		
استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمدجواد زارعان		
استاد مشاور: جناب آقای سیدرحیم راستی تبار		
استاد داور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر حسین دیبا		
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای مصطفی زارعی		

معاون آموزشی مؤسسه
محمد رضا ماشینی

مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت
آموزش

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده اخلاق

رشته تربیت اخلاقی

پایان نامه کارشناسی ارشد

داوری در مورد نقدهای وارد بر نظریه قلمروی

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدجواد زارعان

استاد مشاور:

جناب آقای سیدرحیم راستی تبار

دانش پژوه:

سیدرضا هاشمی پیکر

بهمن ۹۷

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب سید رضا هاشمی پیکر فرزند سیدعلی متولد ۱۳۶۲ به شماره شناسنامه ۱۸۷۵ صادره از بوشهر به شماره دانش پژوهی ۹۵۱۱۲۰۰۳ رشته تربیت اخلاقی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه

چاپ و انتشار پایان‌نامه‌های تحصیلی دانش‌پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیان‌گر بخشی از فعالیت‌های علمی-پژوهشی مؤسسه است.

این‌جانب **سیدرضا هاشمی‌پیکر** دانش‌پژوه رشته **تربیت اخلاقی** مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می‌گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ام با موضوع:

داوری در مورد نقدهای وارد بر نظریه قلمروی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این‌جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان‌نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.
۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان‌نامه به صورت کتاب توسط دانش‌پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

«کتاب حاضر حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته تربیت اخلاقی است که در سال ۱۳۹۷ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقای دکتر محمدجواد زارعان و مشاوره آقای دکتر سید رحیم راستی تبار از آن دفاع شده است».

۳. به منظور غنی‌سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره‌برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش‌پژوه

امضا

چکیده

نظریه قلمروی نظریه‌ای است که دانش اجتماعی را دارای سه بعد می‌داند: اخلاقی، قراردادی و شخصی. از دیدگاه این نظریه، سه قلمرو فوق از همان ابتدای کودکی متمایز از یکدیگر و البته به‌طور هم‌زمان و موازی وجود دارد (بعد افقی نظریه) و در سه مسیر تحولی متفاوت و متمایز رشد می‌کنند (بعد عمودی نظریه). تحقیق حاضر، اولاً بررسی کاربردهای نظریه در عرصه تربیت (به‌طور خاص، در ایجاد جو اخلاقی و پرورش خود اخلاقی) - و ثانیاً نقد نظریه قلمروی را به‌عنوان موضوع پژوهش برگزیده است. بخش اول تحقیق، با تمرکز بر فصول ۸ و ۱۰ کتاب تربیت در قلمرو اخلاق (Nucci, 2001) انجام می‌شود. در بخش دوم، تحقیق حاضر به بررسی انتقادات واردشده بر نظریه قلمروی و سپس داوری درباره آن‌ها خواهد پرداخت.

سؤال اصلی تحقیق حاضر از این قرار است: نقدهای وارده بر نظریه قلمروی از لحاظ علمی تا چه اندازه کارآمد است؟ در پاسخ به این سؤال، نقدهای وارد بر نظریه قلمروی مطالعه و بر اساس روش مرور نظام‌مند در سه گروه طبقه‌بندی شده‌اند: دشواری‌های نظری، دشواری‌های تجربی و دشواری‌های روش‌شناختی. دسته اول، نقدهایی هستند که مفهوم اخلاق، مفهوم قرارداد، پیش‌فرض‌های روانشناختی، تقابل نظریه قلمروی با یافته‌های پیازه و کولبرگ و کمبودهای نظری را مورد اشکال قرار می‌دهند. دسته دوم، به یافته‌های متضاد و برداشت‌های ناصواب از داده‌ها می‌پردازند. دسته سوم نیز، مشکلات روش‌شناختی مثل از قضاوت به شناخت، محدودیت توانایی‌های شناختی کودک، دغدغه عمل اخلاق و نقش آزمونگر را مورد توجه قرار می‌دهند.

در داوری درباره نقدها، دیدگاه نظریه‌پردازان درباره مفهوم اخلاق، مفهوم قرارداد، تقابل نظریه با یافته‌های پیازه تأیید گردید، اما درباره پیش‌فرض روانشناختی مورد بحث رد شد. در زمینه انتقادات تجربی، جدا از تأیید توجیهات ارائه‌شده برای موارد جزئی، به‌صورت کلی نیز رویکرد نظریه قلمروی تأیید شد. اما در زمینه انتقادات روش‌شناختی، به دلیل عدم توجه کافی به نقش عاطفه و عمل اخلاقی، عمدتاً نقدهای وارده صحیح دانسته شد.

کلمات کلیدی: اخلاق، تربیت اخلاقی، نظریه قلمروی، جو اخلاقی، خود اخلاقی

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات	۱
۱-۱- بیان مساله	۲
۱-۲- پیشنهاد تحقیق	۶
۱-۳- سؤال اصلی	۷
۱-۴- سؤال فرعی	۷
۱-۵- فرضیه تحقیق	۷
۱-۶- ضرورت تحقیق	۸
۱-۷- اهداف تحقیق	۸
۱-۸- روش تحقیق	۹
فصل دوم: مبانی نظری پژوهش	۱۱
۲-۱- معرفی نظریه قلمروی	۱۲
۲-۱-۱- موقعیت‌های چند-قلمروی	۱۵
۲-۱-۲- نقش مفروضات اطلاعاتی	۱۵
۲-۲- کاربردهای نظریه قلمروی	۱۷
۲-۲-۱- کاربردهای نظریه قلمروی در زمینه جو اخلاقی	۱۷
۲-۲-۲- کاربردهای نظریه قلمروی در زمینه خود اخلاقی	۵۴
۲-۳- مبانی نقد و مرور انتقادی نظریات علمی	۷۷
۲-۳-۱- فرآیند اجرای مرور نظام‌مند	۸۰

۸۳	۲-۳-۲- محدودیت‌های مرور نظام‌مند.....
۸۵	فصل سوم: گزارش انتقادات وارده از سوی محققان غربی به نظریه قلمروی.....
۸۷	۳-۱- دشواری‌های نظری.....
۸۷	۳-۱-۱- مفهوم اخلاق.....
۹۶	۳-۱-۲- مفهوم قرارداد.....
۱۰۰	۳-۱-۳- مسائل روانشناختی.....
۱۰۱	۳-۱-۴- تقابل نظریه قلمروی با یافته‌های پیازه و کولبرگ.....
۱۰۷	۳-۱-۵- کمبودهای نظریه.....
۱۰۹	۳-۲- دشواری‌های تجربی.....
۱۰۹	۳-۲-۱- یافته‌های متضاد.....
۱۱۸	۳-۲-۲- برداشت‌های ناصواب از داده‌ها در نظریه پردازی.....
۱۲۲	۳-۳- دشواری‌های روش‌شناختی.....
۱۲۲	۳-۳-۱- از قضاوت به شناخت.....
۱۲۳	۳-۳-۲- محدودیت توانایی‌های شناختی کودک.....
۱۲۷	۳-۳-۳- دغدغه عمل اخلاقی.....
۱۲۸	۳-۳-۴- نقش آزمونگر.....
۱۳۰	فصل چهارم: نتیجه‌گیری.....
۱۳۲	۴-۱- انتقادات نظری.....
۱۳۲	۴-۱-۱- مفهوم اخلاق.....

- ۱۳۶..... ۲-۱-۴- مفهوم قرارداد
- ۱۳۸..... ۳-۱-۴- در باب مسائل روانشناختی،
- ۱۳۹..... ۴-۱-۴- تقابل ادعاشده نظریه قلمروی با یافته‌های پیاژه
- ۱۴۱..... ۵-۱-۴- تقابل ادعاشده نظریه قلمروی با یافته‌های کولبرگ
- ۱۴۱..... ۲-۴- انتقادات تجربی
- ۱۴۲..... ۱-۲-۴- داوری کلی
- ۱۴۵..... ۲-۲-۴- داوری جزئی
- ۱۴۶..... ۳-۴- انتقادات روش‌شناختی
- ۱۴۶..... ۱-۳-۴- از قضاوت به شناخت
- ۱۴۹..... ۲-۳-۴- محدودیت توانایی‌های شناختی کودک
- ۱۴۹..... ۳-۳-۴- دغدغه عمل اخلاقی
- ۱۵۰..... ۴-۳-۴- نقش آزمونگر
- ۱۵۰..... ۵-۴- پیشنهادات

منابع..... **Error! Bookmark not defined.**

فهرست جداول

- جدول ۱ تفاوت‌های مرور توصیفی و مرور نظام‌مند ۸۰
- جدول ۲ شاخص‌های اخلاق ۱۳۴

فهرست اشکال

- شکل ۱ نمودار انتقادات به نظریه قلمروی ۸۶

فصل اول: کلیات

۱-۱- بیان مساله

رشد اخلاقی شاخه‌ای از دانش روانشناسی اخلاق است که بر ظهور، تغییر و درک اخلاق از کودکی تا بزرگسالی تمرکز می‌کند (Moral Development, 2019). در این حوزه، نظریات پیاژه و کولبرگ دو جریان عمده بوده‌اند که نظریه قلمروی در پاسخ به کمبودها و مشکلات نظریه کولبرگ ظهور پیدا کرده است.

این نظریه در حدود چهار دهه‌ای که از آن می‌گذرد توانسته است پژوهش‌های زیادی را به خود جلب کند (بیش از ۱۳۰ تحقیق تا سال ۲۰۱۴)، طوری که برخی آن را پارادایم غالب در حوزه رشد اجتماعی می‌دانند (Lourenco, 2014, p. 1). برخی علی‌رغم تصریح به تعدیل‌های اساسی این نظریه در آراء کولبرگ، آن را در زمره دیدگاه‌های نوکولبرگی به شمار می‌آورند (موسوی اصل، آذربایجانی، علیزاده و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۴۲)، بعضی آن را متممی برای نظریات کولبرگ در نظر می‌گیرند (Lourenco, 2014, p.14)، و در مقابل، خود نظریه‌پردازان این نظریه را در تقابل و تضاد با آراء کولبرگ و پیاژه می‌دانند (Smetana, 1995, p. 121, As cited in Lourenco, 2014). مجموع این عوامل، بر ارزشمندی پژوهش درباره این نظریه صحه می‌گذارد.

نظریه قلمروی، که گاه به نام نظریه تمایز اخلاق - قرارداد^۱ نیز شناخته می‌شود، دانش اجتماعی را به سه قلمرو متمایز اخلاق، قرارداد و امور شخصی تقسیم کرده و معتقد است که اولاً سه قلمرو فوق از همان ابتدای کودکی - از حدود ۳ سالگی - متمایز از یکدیگر و البته به‌طور همزمان و موازی وجود دارد (بعد افقی نظریه) و ثانیاً در سه مسیر تحولی متفاوت و متمایز رشد می‌کنند (بعد عمودی نظریه) (Killen & Smetana, 2014, p. 23).

هرچند تحقیقات اولیه شکل‌دهنده این نظریه در دهه ۱۹۷۰ شروع شد، اما اولین کار عمده‌ای که مرجع بسیاری از تحقیقات بعدی نیز در این زمینه بوده، کتابی است که توریل در ۱۹۸۳ با عنوان رشد دانش اخلاقی: اخلاق و قرارداد^۲ ارائه کرد. باین حال، این نظریه را در شکل امروزی آن باید حاصل تلاش جمعی

^۱ Moral/Conventional distinction

^۲ Turiel, E. (1983). *The development of social knowledge: Morality and convention*. Cambridge: Cambridge University Press

محققانی از قبیل الیوت توریل^۱، لری نوچی^۲، جودیت اسمتانا^۳، ملانی کیلن^۴، ماری تیساک^۵ و چارلز هلویگ^۶ دانست.

ترجمه و گزارش علمی انتقال‌دهنده نتایج تحقیقات، دستاوردهای علمی و تجارب حاصله از این نظریه محققان را نسبت به حدود و ثغور موضوع و جایگاه تحقیق خود آگاه‌تر می‌کند و گاهی موازی‌کاری را از بین می‌برد.

ابعاد مختلف تحقیق درباره نظریه قلمروی، که هر یک می‌تواند دستمایه پژوهش‌های متعددی قرار گیرد، عبارت‌اند از:

۱. تحقیقات در جریان اصلی نظریه (برای تکمیل آن)

۲. بررسی کاربردهای نظریه در عرصه‌های گوناگون (تربیت، مشاوره، علوم اجتماعی، ...)

۳. نقد مبانی، اصول و روش‌های نظریه قلمروی

۴. بررسی تطبیقی نظریه قلمروی با نظریه‌های دیگر

تحقیق حاضر، محور دوم – یعنی بررسی کاربردهای نظریه در عرصه تربیت (به‌طور خاص، در ایجاد جو اخلاقی و پرورش خود اخلاقی) – و محور سوم – یعنی نقد نظریه قلمروی – را به عنوان موضوع پژوهش برگزیده است. بخش اول تحقیق، با تمرکز بر فصول ۸ و ۱۰ کتاب تربیت در قلمرو اخلاق (Nucci, 2001) انجام می‌شود و برای نیل به هدف این بخش، ترجمه این دو فصل ارائه خواهد شد. در بخش دوم، تحقیق حاضر به بررسی انتقادات وارد شده بر نظریه قلمروی و سپس داوری درباره آن‌ها خواهد پرداخت.

¹ Elliot Turiel (1938-)

² Larry Nucci

³ Judith Smetana

⁴ Melanie Killen

⁵ Marie S. Tisak

⁶ Charles C. Helwig

درباره بخش اول تحقیق

کتاب تربیت در قلمرو اخلاق که توسط یکی از نظریه‌پردازان مطرح نظریه قلمروی نگاشته شده است، نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در نظریه قلمرویی را عرضه می‌کند. بخش اول کتاب به معرفی نظریه و بخش دوم - در قالب سه فصل - به بررسی کاربردهای نظریه در عرصه تربیت می‌پردازد. در این سه فصل، نویسنده پیشنهادات خاصی را برای ایجاد جو اخلاقی در کلاس درس، ادغام ارزش‌های اخلاقی در برنامه درسی و پرورش خود اخلاقی ارائه می‌دهد.

درباره نویسنده:

لری نوچی (Larry Nucci): وی دارای دکترای از دانشگاه کالیفرنیا-سانتا کروز می‌باشد و استاد روانشناسی تربیتی در دانشگاه ایلینویز شیکاگوست، همان محلی که او در آنجا مدیر دفتر مطالعات تربیت و رشد اخلاقی است. او رئیس سابق انجمن پیازه بود و در حال حاضر در انجمن‌ها و کمیسیون‌های متعددی عضویت دارد. وی ویراستار و نویسنده کتب متعددی در حوزه تربیت و رشد اخلاقی بوده و هم‌اکنون به عنوان ویراستار مجله Human Development مشغول به کار است.

محتویات کتاب:

مقدمه

بخش ۱: ماهیت اخلاق و رشد ارزش‌های اجتماعی

۱. اخلاق و قلمرو دانش اجتماعی

۲. اخلاق و قوانین مذهبی

۳. اخلاق و قلمرو شخصی

۴. اخلاق در عمل: مسائل رشد

۵. اخلاق در عمل: مسائل فرهنگی

۶. اخلاق و عاطفه

۷. مفهوم‌سازی دوباره منش اخلاقی

بخش ۲: کلاس درس و کاربردها

۸. ایجاد جو اخلاقی

۹. ادغام تربیت ارزش‌ها در برنامه درسی: رویکرد قلمروی

۱۰. پرورش خود اخلاقی

نتیجه‌گیری: تصویری کامل از مسائل مطرح‌شده

معرفی فصل‌های منتخب و استدلال انتخاب:

در این پایان‌نامه دو فصل زیر (فصل ۸ و ۱۰)، که در مجموع ۴۷ صفحه (حدود ۴۴۰ کلمه‌ای) را تشکیل می‌دهند برای ارائه ترجمه انتخاب شده‌اند:

- ایجاد جو اخلاقی

- پرورش خود اخلاقی

فصل هشتم به نگاه نظریه قلمروی به هنجارها و قوانین مدرسه در مقاطع مختلف تحصیلی و اصول کلی ناظر به آن می‌پردازد و از این رهگذر پیشنهاداتی را به معلمان و مدیران برای ایجاد فضای اخلاقی در کلاس و مدرسه ارائه می‌کند. نظر به نقش کلیدی جو اخلاقی در عرصه تربیت اخلاقی این فصل انتخاب شد.

فصل دهم به «خود اخلاقی» که از تلفیق سه عنصر عواطف اخلاقی، درک اخلاقی، و هویت شخصی تشکیل می‌شود می‌پردازد و برای پرورش این امر فعالیت‌هایی را برای محیط کلاس پیشنهاد می‌دهد. از آنجاکه بسیاری از تلاش‌ها در عرصه تربیت معطوف به نهادینه‌سازی امر اخلاق در متربیان و صدور فعل اخلاقی بدون انگیزه بیرونی، بلکه با انگیزه درونی از سوی متربیان است، این فصل نیز انتخاب شده است.

۲-۱- پیشینه تحقیق

در جستجوی انجام‌شده در منابع فارسی، عمده منابع یافته شده به معرفی نظریه قلمروی پرداخته‌اند. کتاب راهنمای رشد اخلاقی، در معرفی این نظریه، اخلاق را به عنوان یک قلمرو رشدی و مفهومی مستقل، متفاوت از سایر انواع دانش اجتماعی می‌داند. این منبع قائل است که دانش اخلاقی و اجتماعی کودکان بر اساس تعاملات دوسویه فرد-محیط ساخته می‌شود و وجوه مختلف این تعاملات به همسانی‌ها و تفاوت‌ها در قضاوت‌های اخلاقی منجر می‌شوند. در این منبع روش‌های ارزیابی دانش اخلاقی و اجتماعی کودکان توصیف شده و سپس شواهد حاکی از تمایز قضاوت‌های اخلاقی، اجتماعی و غیراجتماعی در بافت‌های فرضی و واقعی در موقعیت‌های صریح و چندبعدی ارائه می‌شوند.

کتاب روانشناسی اخلاق (موسوی اصل و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۴۲) نظریه قلمروی را در زمره دیدگاه‌های نوکلبرگی طبقه‌بندی کرده و قائل است که بر طبق این نظریه، اخلاق بر اساس مفاهیم آسیب، سعادت و انصاف سازمان می‌یابد، درحالی‌که مفاهیم عرفی بر اساس درک کودک از نظام اجتماعی ساخته می‌شوند.

مهم‌ترین منبعی که در طی حدود ۴۰ سال که از ظهور نظریه قلمروی می‌گذرد به نقد و ارزیابی آن پرداخته است، منبع (Lourenco, 2014) است. نویسنده معتقد است که نظریه قلمروی از ناسازگاری‌های نظری، نظری/تجربی، تجربی و روش‌شناختی رنج می‌برد و درنهایت تنها می‌تواند به عنوان مکمل نظریات پیازه/کولبرگ در رشد اخلاقی در نظر گرفته شود، نه به عنوان جایگزین آن دو. همچنین منبع (Heath, 2017) بیان می‌دارد که مفهوم اخلاق در نظریه قلمروی با آنچه در فلسفه اخلاق مدنظر قرار می‌گیرد تفاوت دارد و قسمت زیادی از این مفهوم در قلمرو امور قراردادی (عرفی) وارد شده است.

در حوزه‌های مشابه موضوع کتاب تربیت در قلمرو اخلاق – که در بخش اول تحقیق حاضر برای ترجمه انتخاب شده است –، کتب زیر ترجمه شده است:

- کیلن، ملانی و اسمتانا، جودیت. (۱۳۹۵). رشد اخلاقی؛ کتاب راهنما. ترجمه جهانگیرزاده، محمدرضا، شیخ شعاعی، علی‌رضا و راستی تبار، سیدرحیم. قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- حسنی، محمد. (۱۳۹۴). رویکردهای نوین در تربیت اخلاقی. تهران: نشر مدرسه.
- جوادی، محمدجعفر، زرافشان، علی و دیگران. (۱۳۹۱). مدرسه و تربیت اخلاقی (تربیت اخلاقی در نظام تربیت رسمی چند کشور جهان). تهران: نشر مدرسه برهان.

۳-۱- سؤال اصلی

سؤال اصلی تحقیق حاضر از این قرار است:

- نقدهای وارده بر نظریه قلمروی از لحاظ علمی تا چه اندازه کارآمد است؟

۴-۱- سؤال فرعی

سؤالات فرعی تحقیق حاضر از این قرارند:

۱. نظریه قلمروی چیست؟
۲. نظریه قلمروی چه کاربردهایی در عرصه تربیت (به‌طور خاص، ایجاد جو اخلاقی و پرورش خود اخلاقی) دارد؟
۳. چه نقدهایی بر نظریه قلمروی وارد شده است؟

۵-۱- فرضیه تحقیق

فرضیات تحقیق حاضر از این قرارند:

- نظریه قلمروی در زمینه جو اخلاقی و خود اخلاقی دارای کاربردهایی است.
- بر نظریه قلمروی نقدهایی از حیث نظری، تجربی و روش‌شناختی وارد است.

۶-۱- ضرورت تحقیق

امروزه رفتار غیراخلاقی در همه‌جا مشاهده می‌شود: در خبرهای روزانه ما درباره رفتارهای تهاجمی، بزهکاری، سوءاستفاده جنسی، ترور و نژادپرستی، جنسیت گرایی و تمامی انواع خشونت‌ها اخباری را می‌شنویم. ما درباره سودهای بانکی، بی‌عدالتی ساختاری نسبت به مهاجران و خودخواهی ذاتی در رابطه با حیوانات و گیاهان صحبت می‌کنیم. درعین حال، ما نسبت به فقدان مدنیت، شجاعت شهروندی، همدلی، مسئولیت‌پذیری یا تحمل در زندگی روزمره شکایت می‌کنیم یا سعی می‌کنیم راه‌حل‌های مناسبی برای مشکلات اخلاقی پیدا کنیم. مجموع این عوامل، ضرورت توجه پژوهشگران به عرصه اخلاق، تربیت اخلاقی و رشد اخلاقی را نشان می‌دهد.

نظریه قلمروی یکی از نظریاتی است در حوزه رشد اخلاقی که در طی دهه‌های اخیر توجه قابل ملاحظه‌ای از سوی محققان این رشته دریافت کرده است. از آنجاکه در منابع فارسی مرتبط صرفاً به معرفی نظریه قلمروی پرداخته شده است، ضرورت تحقیقی درباره نقدهای وارد بر این نظریه احساس می‌شود. از طرفی عمده منابع به معرفی خود نظریه پرداخته‌اند و طبیعی است که ارائه گزارشی از کاربردهای نظریه، خلأ موجود در این زمینه را پر خواهد کرد.

۷-۱- اهداف تحقیق

تحقیق حاضر دارای اهداف ذیل است:

۱. آشنایی با میزان کارآمدی علمی نظریه قلمروی
۲. آشنایی با کاربرد نظریه قلمروی در عرصه تربیت
۳. آشنایی با خلأهای موجود در نظریه قلمروی، به عنوان یکی از نظریات مطرح در حوزه رشد اخلاقی، برای طراحی تحقیقات و نظریه‌پردازی‌های آینده

۸-۱- روش تحقیق

در این مطالعه روش گردآوری اطلاعات، روش کتابخانه‌ای با تتبع در منابع فارسی و انگلیسی است. فرآیند اجرای تحقیق حاضر در قالب مرور نظام‌مند است.

مطابق با فرآیند ارائه‌شده برای مرور نظام‌مند در فصل دوم، مراحل زیر در تحقیق حاضر به شرح ذیل دنبال شده است.

گام اول یعنی تدوین پرسش پژوهش، «میزان کارآمدی نقدهای وارد بر نظریه قلمروی» در نظر گرفته شده است.

در گام دوم، یعنی تنظیم قرارداد پژوهش:

۱. اولاً: معیار ورود در تحقیق حاضر، همه مطالعاتی است که به‌طور مستقیم به نقد نظریه قلمروی پرداخته باشد. در اینجا، دیدگاه منتقد و جزئی یا کلی بودن نقد تفاوتی ندارد، پس تمام ابعاد نظریه قلمروی را شامل می‌شود.

۲. ثانیاً: استراتژی جستجو شامل موارد ذیل است:

• بانک‌های اطلاعاتی: JSTOR – Taylor & Francis Online – ScienceDirect

LibGen- ResearchGate و موتور جستجوی گوگل

• نوع جستجو: الکترونیکی

• محدوده زمانی جستجو: نامحدود

• زبان جستجو: انگلیسی

• کلمات کلیدی: domain theory – moral & conventional

• دامنه جستجو: عنوان، چکیده و کلمات کلیدی.

در گام سوم و چهارم منابع زیادی یافت شد که اکثراً به دلیل اشتراک واژه domain theory با دیگر حوزه‌های دانشی، پس از مشاهده عنوان و یا چکیده مقاله حذف شدند. علاوه بر این، در زمره مطالعات یافت شده، تحقیقات اصلی نظریه قلمروی بودند که به اثبات مدعیات این نظریه می‌پرداختند. این موارد نیز به دلیل دربرداشتن نقدی نسبت به نظریه حذف شدند.

گام پنجم به دلیل این که فقط یک پژوهشگر در این تحقیق حضور داشته است، صرفاً بنا به نظر وی انجام شده است. گام ششم یعنی تجزیه و تحلیل مطالعات و ارائه نتایج موضوع فصل سوم است که در ادامه خواهد آمد. تفسیر و داوری درباره نتایج در فصل چهارم بحث خواهد شد.

فصل دوم:

مبانی نظری پژوهش

مقدمه

در این فصل به مبانی نظری پژوهش حاضر پرداخته می‌شود. در ابتدا نظریه قلمروی معرفی خواهد شد. در ادامه کاربردهای این نظریه در ایجاد جو اخلاقی و خود اخلاقی – که ترجمه فصول ۸ و ۱۰ از کتاب تربیت در قلمرو اخلاق هستند – ارائه خواهد شد. سپس مبانی نقد و مرور انتقادی نظریات علمی بیان خواهد شد.

۱-۲- معرفی نظریه قلمروی

نظریه قلمروی نظریه‌ای است که در پاسخ به کمبودها و مشکلات نظریه کولبرگ در رشد اخلاقی ظهور پیدا کرده است. این نظریه که گاه به نام نظریه تمایز اخلاق/قرارداد^۱ - نیز شناخته می‌شود، مبانی فلسفی خود را در بخش اخلاق از فیلسوفانی مانند دورکین^۲، جیویرث^۳ و راولز^۴ و در بخش امور قراردادی/اجتماعی از فیلسوفانی مانند لوئیس^۵ و سرل^۶ می‌گیرد (Killen & Smetana, 2014, p.24).

از منظر توریل، دانش اجتماعی دارای سه بعد است:

۱. اخلاقی^۷: قلمرو اخلاقی قلمروی است که به آن بخش از تعاملات اجتماعی می‌پردازد که ویژگی الزام‌آوری^۸، جهانشمول بودن^۹ و تعمیم‌پذیری^{۱۰}، تغییرناپذیری^{۱۱}، تجویزی^{۱۲}، غیرشخصی بودن^{۱۳} و مستقل از قوانین یا مراجع اقتدار^{۱۴} را دارند و معطوف به موضوعات عدالت^{۱۵}، رفاه^{۱۶} و حقوق^{۱۷} است.

¹ Morality/Conventional distinction

² Dworkin (1931-2013)

³ Gewirth (1912-2004)

⁴ Rawls (1921-2002)

⁵ Lewis (1941-2001)

⁶ Searle (1932-)

⁷ moral

⁸ obligatory

⁹ universality

¹⁰ generalizability

¹¹ inalterability

¹² prescriptive

¹³ impersonal

¹⁴ rule and authority independent

¹⁵ justice

¹⁶ welfare

¹⁷ rights